

SLAVIC LANGUAGESDOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-588-90-7-1>**СТУДЕНТ І НАУКОВИЙ ТЕКСТ: ПРОБЛЕМИ КОМУНІКАЦІЇ****Білоконенко Л. А.**

*доктор філологічних наук,
професор кафедри української мови
Криворізький державний педагогічний університет
м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна*

Важлива умова успішного навчання – засвоєння нормативних характеристик наукового стилю, який є основою спілкування в навчальній і подальшій професійній сферах діяльності. Насамперед діяльність гуманітаріїв пов'язана з формуванням і розвитком їх комунікативних навичок: обирати текст, що надає необхідну інформацію; інтерпретувати, реферувати, анотувати; будувати на його основі власне висловлення; застосовувати різні академічні жанри для осмислення інформації. Робота з науковим текстом передбачає розв'язання низки проблем, спричинених взаємодією комунікативного, прагматичного, смислового і структурного типів організації. На переконання Т. Яхонтової, наукові тексти є триєдиним феноменом, що поєднує соціокомунікативні, соціокогнітивні та мовні аспекти; а тексти різних жанрів є процесами і продуктами комунікації, сутностями, що слугують прикладом для побудови інших текстів [5, с. 85]. Сучасна наукова комунікація, говорить Н. Демчук, з одного боку, тяжіє до традиційних методів і методик, з іншого, – видозмінюється, демонструючи сучасну зміну природи цієї комунікативної площини [2, с. 325]. Психологи, зокрема О. Волобуєва, зазначають, що процеси сприймання та розуміння тексту тісно пов'язані між собою, це складний психічний процес, а проблеми в роботі з текстами спричинені різною активністю суб'єктів навчання та неволодінням прийомами читання [1, с. 14, 16].

Науковці передовсім фокусуються на прийомах активізації уваги студентів на лексичних, морфологічних і синтаксичних засобах академічних текстів та/або їх жанрових особливостях. Проте Л. Козловська, С. Терещенко визначають три етапи роботи з науковими текстами, серед яких не лише характеристика мовних особливостей матеріалу та формування уявлення про текст як завершену змістову

єдність, а й реалізація практичного вміння послуговуватися різножанровими текстами та самостійне створення власних [3, с. 175].

Загалом методика робота з власне науковим текстом потребує послідовних кроків, а саме: 1) визначення наукової значущості джерела, тобто орієнтація на власне наукові жанри (монографія, наукова стаття, дисертація, доповідь); 2) з'ясування функціонально-сислової форми тексту (міркування, доказ, визначення, опис, розповідь); 3) фіксація вагомості подальшого науково-дослідницького проектування з урахуванням першоджерела; 4) встановлення інтертекстуального потенціалу тексту, а саме: який різновид наукової інформації він містить (первинна – фактичні дані, зібрані науковцем, їх аналіз, узагальнення тощо чи вторинна – аналітичний огляд за певною темою); 5) висновування щодо дотримання принципів академічної грамотності. Студент повинен навчитися оперувати такими різновидами наукових текстів, адже в навчальній діяльності особливе місце посідають академічні тексти, що адресовані фахівцям і завдання яких – поширення наукових фактів. Науковий текст має бути засобом і метою навчання. Звернення до фахової літератури вчить студентів продукувати на їх основі вторинні тексти, а також конспектувати, тезувати, реферувати.

Як свідчить наш досвід, здобувачі не завжди правильно опрацьовують наукові тексти в реальних умовах навчальної діяльності, адже академічний підстиль є підстилем-еталоном, він потребує значного розумового зосередження, зусиль. Наведемо приклади. Оскільки монографія – це наукова праця, що містить ґрунтовне дослідження, то особливе значення має виклад матеріалу, глибина висвітлення ідей і концепцій. Саме осмислення значного за обсягом матеріалу непокоїть студентів. Монографії з філологічних дисциплін, що видаються в Україні, мають об'ємний теоретичний розділ, інколи «розмиті» або «приховані» в тексті ідеї, складні для сприйняття фрази, масивну ілюстративну базу, засилля вузькоспеціальних термінів, покликання на сотні наукових джерел. У цьому разі студент, навіть якщо має потребу у джерелі, опрацьовує його вибірково. Головно за змістом визначає потрібний розділ чи підрозділ, поверхово переглядає текст і вдається до покликання без глибокого аналізу поданої теми.

Є проблема і з доступом до монографічних видань. Будь-яке видавництво орієнтоване на прибуток від продажу, що забезпечує вочевидь не друк наукових монографій, а підручників, навчальних посібників, збірників із відповідями на питання з певного курсу і т. ін. Тож науковцям доводиться видавати монографії власним коштом і невеликим накладом, що надходить лише в деякі бібліотеки (Київ, Одеса,

Харків, Львів). Студенти змушені розшукувати електронну версію в інтернеті, якщо її оприлюднює автор, і працювати з текстом, який може мати незручний формат, обмежену кількість сторінок у вільному доступі тощо. Мусимо констатувати: така модель наукової комунікації ускладнює розвиток здатності студентів до самоосвіти, роботи з академічними текстами.

Основним джерелом наукової інформації для здобувачів є наукова стаття. Її структура має обов'язкові елементи (постановка проблеми, аналіз останніх публікацій, мета, методи, виклад основного матеріалу, висновки), що спрощує сприйняття. Вона містить чіткі кваліфікаційні й узагальнювальні компоненти.

В Україні зареєстровано понад 140 видань у галузі філологічних наук, з яких близько 130 індексовані в різних наукометричних, реферативних базах даних (Наукова періодика України, Google Scholar, Index Copernicus, ERIN Plus, Ulrich'sWEB, Research Bib, Bibliographie Linguistique, ROAD та ін.). Також наші науковці мають змогу публікувати свої праці в періодичних журналах і колективних збірниках за кордоном (хоча головню це англомовні тексти).

З одного боку, значна кількість наукових статей дає здобувачам змогу легко віднайти потрібну інформацію, з іншого, – у цьому масиві вони губляться, відчувають «нескінченність» наукового знання, тому або обмежуються найбільш цитованими іменами (на них усі покликаються десятиліттями, а інколи навіть попри те, що є більш сучасні ідеї та нові імена, а за кордоном уже й забули про «актуальність» деяких міркувань, що в них представлені), або беруть за основу статті у виданнях останніх років й орієнтуються лише на них. Думаємо, що останнє більш прийнятне. Ми можемо надати студенту рекомендацію щодо статей-досліджень, де подано аналіз будь-якої окремої проблеми, а за умови, що він готовий до інтелектуального сприймання, звернути увагу на концептуальні статті, де інтерпретовано актуальну наукову проблему.

Студенти не омивають інформаційні статті, де наукові відомості подано в місткій формі: стаття-огляд (інформація про тексти із загальною тематикою), стаття-реферат (інформація про монографію, дисертацію). Використовують матеріали конференцій, семінарів, симпозіумів, що оприлюднені як тези. У цих фактах є позитив (багато наукових журналів, піджанрів статей; доступність для опрацювання, можливість читати матеріали, видруковані за кордоном), але є й те, що потребує корекції: викладач завжди повинен реагувати на дотримання критеріїв щодо наукової та мовної культури тексту, з яким працює студент.

Цільова установка науково-навчальних текстів – надати наукову інформацію з філології, що загальноновизнана в науковому соціумі та є основою спеціальності, здобувачу, який не володіє необхідними актуальними знаннями. Завдання таких текстів – сформувати певний тип наукового мислення, наукового підходу до предмета вивчення. Це типові інформативні тексти з описовим і логічним компонентами. Мета викладача – пояснити, що підручник, який вможливило опанування дисципліни, чи навчальний посібник, що допомагає засвоїти розділ курсу, спецкурсу, доречно застосовувати в умовах щоденної навчальної діяльності. Проте для наукової роботи вони не є коректними. Однак ми фіксуємо випадки, коли студенти покликаються на науково-навчальні тексти, оскільки робота з такими для них повторювана, типова і зручна (за винятком цитування підручників, які є класичними, напр.: Кочерган М. П. Загальне мовознавство; Пономарів О. Д. Стилїстика сучасної української мови; Вихованець І. Р. Теоретична морфологія української мови; Тоцька Н. І. Сучасна українська літературна мова. Фонетика, орфоепія, графіка, орфографія та ін.).

Врешті-решт у навчальній діяльності студенти повинні знайти місце й науково-популярним джерелам, призначеним неспеціалістам. Такі тексти є прикладом стилістичного різновиду мови науки в науковій комунікації. Цей жанр вводить до інтелектуального спілкування цікаві, невідомі чи маловідомі факти, підвищуючи загальну компетентність, культурний рівень, допитливість студентів. Це теж інформативний текст, у якому є оцінний компонент.

Отже, специфіка й сутність комунікації студента з науковим текстом може бути представлена різними аспектами, які тяжіють до традиційних методів і методик, але й видозмінюються. Процеси сприймання та розуміння тексту залучають лінгвістичні, педагогічні, філософські, психологічні та інші теорії. Однак відчувається недостатня розробленість методик роботи з жанровими різновидами наукових текстів. Щоб студенти могли зреалізувати практичне вміння послуговуватися різножанровими науковими текстами, викладач повинен побудувати оптимальну модель організації їх роботи, адаптованої до новітніх освітніх умов, особливостей жанрово-композиційної структури наукових текстів та їх внутрішнього наповнення. Надзвичайно важливо навчити студентів правильно сприймати варіативність у жанровій структурі наукового тексту та свідомо обирати той спосіб наукової комунікації та з тим джерелом, за допомогою якого вони можуть домогтися максимального результату.

Література:

1. Волобуєва О. Ф. Психологічні особливості сприйняття та розуміння текстів іноземною мовою. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2015. С. 14–17.
2. Демчук Н. Р. Науковий текст як стратегічний засіб наукової комунікації (до проблеми редакційного опрацювання). *Молодий вчений*. 2016. № 9. С. 325–331.
3. Козловська Л. С., Терещенко С. І. Текст як основний компонент професійного економічного дискурсу (лінгвометодичний аспект). *Культура народів Причорномор'я*. 2004. № 49, Т. 2. С. 174–176.
4. Черненко Н. М. Работа с текстами научной коммуникации (в системе вузовской подготовки студентов технических специальностей) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 : Ярославль, 2004. 215 с.
5. Яхонтова Т. В. Лінгвістична генологія наукової комунікації : монографія. Львів : ВЦ ЛНУ ім. І. Франка, 2009. 420 с.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-588-90-7-2>

**ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ КОНЦЕПТ
«ОРЕЛ» В ЛИРИКЕ М. И. ЦВЕТАЕВОЙ**

Габидуллина А. Р.

*доктор филологических наук,
профессор кафедры языкознания и русского языка
Горловский институт иностранных языков
ГВУЗ «Донбасский государственный педагогический университет»*

Ладонина В. Д.

*студентка IV курса
Горловский институт иностранных языков
ГВУЗ «Донбасский государственный педагогический университет»
г. Бахмут, Донецкая область, Украина*

Орел (орлица) – это орнитоним, который играет важную роль в поэтике выдающегося поэта XX века М. И. Цветаевой. Данный художественный концепт обладает в ее стихах множеством смыслов как традиционных, так и индивидуально-авторских.

Мировая литература и фольклор ассоциируют орла с величием, властью, господством, отвагой, вдохновением, духовным подъемом [6].